

طراحی الگوی نهاده سازی ارزش ها مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری

هادی خان محمدی^۱

حسین اصلی پور^۲

مجید خان محمدی^۳

لیلا شمس^۴

چکیده

زمینه و هدف: نهاده سازی، فرایندی است که از طریق آن اقدامات در جامعه تکرار می شوند و از جانب افراد، معانی مشترکی به خود می گیرند. این مفهوم در سال های اخیر بارها در بیانات مقام معظم رهبری مطرح شده است. با نگاه اجمالی به مجموعه بیانات ایشان، درمی یابیم که از منظر ایشان نهاده سازی به عنوان یک نقطه شروع برای ایجاد تحول و انجام حرکت های بزرگ در جامعه تلقی می شود. از این رو پرداختن به معناشناسی نهاده سازی و درک ابعاد مختلف آن از منظر مقام معظم رهبری در مورد ارزش ها، می تواند نقشه راه مناسبی برای درک نحوه نهاده سازی ارزش ها و استفاده از پیامدها و نتایج آن برای مسئولان و مجریان کشور باشد.

روش تحقیق: این تحقیق به روش بررسی اسناد کتابخانه ای، بیانات مقام معظم رهبری را جمع آوری و با روش تحلیل مضمون، مضامین و مفاهیم پیرامون نهاده سازی ارزش ها را استخراج و در نهایت با یک الگوی مفهومی، نهاده سازی ارزش ها را از منظر مقام معظم رهبری ارائه نموده است.

یافته ها و نتیجه گیری: الگوی نهاده سازی ارزش ها مستخرج از بیانات مقام معظم رهبری، در چهار سطح ارائه شده است: ۱- عوامل نهاده ساز (مسئولان، نخبگان، ائمه جمعه و مداحان، صداوسیما و رسانه های عمومی کشور و تشکل های دانشجویی)؛ ۲- سیاست ها و خط مشی های نهاده سازی (پایداری و تداوم در نهاده سازی، ایجاد مطالبه عمومی توسط مردم، پرهیز از موازی کاری، استفاده از فکر، زبان و عمل، تحقیق فراوان، دنبال کردن آرمان ها و تکرار با تبیین و توضیح)؛ ۳- فرایند و راهبردهای نهاده سازی (آمادگی ذهنی مردم، تبیین منطقی و عالمانه، ترویج در میان نخبگان، لزوم برنامه ریزی و تبلیغ مناسب)؛ ۴- پیامدها و اثرات نهاده سازی (حرکت مسئولان و مراکز دولتی در جهت خواست مردم، هدایت افکار جامعه، ایجاد جهت فکری مشخص، ایجاد حرکت در جامعه و مطالبه از مسئولان و اجبار مسئولان به تحقق مطالبات، عملیاتی شدن و به صورت جریان درآمدن خواسته ها، تسهیل و پیشروی کارها، برطرف شدن مشکلات کشور).

واژه های کلیدی: گفتمان سازی، نهاده سازی، ارزش ها، بیانات مقام معظم رهبری.

۱. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی (نویسنده مسئول) h.khanmohammadi110@gmail.com

۲. استادیار دانشکده مدیریت و حسابداری، دانشگاه علامه طباطبائی؛ aslipour@gmail.com

۳. کارشناس ارشد مدیریت اجرایی، دانشگاه تهران؛ khanmohamadi.majid@gmail.com

۴. کارشناس ارشد مدیریت شهری، دانشگاه علامه طباطبائی؛ shams.mech@gmail.com

۱- مقدمه

«ارزش‌ها» از مهم‌ترین مؤلفه‌های فرهنگی در هر جامعه‌ای هستند و برای شناخت فرهنگ هر جامعه‌ای، ابتدا باید به ارزش‌های آن جامعه دقت نمود. ارزش در اصل، مفهومی است که نشان‌دهنده مجموعه‌ای از گرایش‌های فرد در موقعیت‌های اجتماعی است که هدف‌های کلی او را در زندگی تعیین می‌کند. بدون وجود ارزش‌های خاصی در جامعه، مردم در تدوین اهداف و آرمان‌های اجتماعی خود دچار مشکل خواهند شد. ارزش‌ها، پایه هویت فردی و اجتماعی افراد را در جامعه می‌سازند، این ارزش‌ها به زندگی اجتماعی افراد نظم می‌دهند، به همین دلیل است که تغییر ناگهانی ارزش‌ها، منجر به آسیب‌های فردی و جمعی می‌گردد. از این رو پرداختن به ارزش‌ها و تبیین و شناسایی جنبه‌های مختلف آن، می‌تواند مسئولان کشور را در روند شناسایی و مقابله با چالش‌ها و تهدیدها در مورد ارزش‌ها یاری رساند.

نهادینه‌سازی یک امر اجتماعی، به معنای ریشه‌ای کردن آن در عمق وجود افراد جامعه است و منظور از نهادینه‌سازی ارزش، ریشه‌ای کردن ارزش در متن و عمق جامعه است. این مفهوم در سال‌های اخیر بارها در بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مطرح شده است. با نگاه اجمالی به مجموعه بیانات ایشان درمی‌یابیم که از منظر ایشان، نهادینه‌سازی به عنوان یک نقطه شروع برای ایجاد تحول و انجام حرکت‌های بزرگ در جامعه، تلقی می‌شود.

نهادینه کردن رفتار انسانی، در واقع روندی است که از تولد انسان آغاز می‌شود و نیروهای او را در مسیر هنجارهای اجتماعی شکل می‌دهد. جامعه‌شناسان نهادینه شدن را نوعی فرایند می‌دانند که طی آن رفتارهای منظم، با دوام و تا حد زیادی پیش‌بینی شده در کنش متقابل توسعه می‌یابند. این فرایند با شروع پذیرش ارزش‌ها و اجرای نقش‌ها توسط افراد که از طریق گروه‌های متفاوت از آنان خواسته می‌شود، انجام می‌گیرد؛ برخی نیز آن را فرایند تنظیم و الگو یافتن روش‌ها و رویه‌های مصوب جامعه تعریف کرده‌اند (زاهدی، امرایی و نظریگی، ۱۳۸۹: ۵۵).

از آنجایی که گفتمان‌سازی، راهبردی دائمی برای دستیابی به نهادینه‌سازی است، در این پژوهش،

موضوع نهادینه‌سازی از منظر تولید گفتمان در بیانات مقام معظم رهبری مورد بررسی قرار گرفته است. با توجه به اهمیت ارزش‌ها در جامعه و تأکید مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) بر مسئله کلیدی ارزش‌های انقلاب اسلامی، پژوهش حاضر به ارائه الگوی نهادینه‌سازی ارزش‌ها با محوریت بیانات ایشان می‌پردازد.

۲- مفهوم‌شناسی ارزش

۲-۱- تعاریف ارزش

ارزش‌ها، عقایدی هستند که افراد یا گروه‌های انسانی، درباره آنچه مطلوب، مناسب، خوب یا بد است، دارند. ارزش‌های مختلف، جنبه‌های کلیدی گوناگون فرهنگ‌های انسانی را نشان می‌دهند. آنچه افراد با ارزش می‌دانند، به شدت از فرهنگ ویژه‌ای که در آن زندگی می‌کنند، تأثیر می‌پذیرد (کیدنز، ۱۳۹۶: ۷۸۷).

ارزش‌ها، فرایندهای جهت‌داری هستند که به وسیله آن‌ها فرد با شیوه‌هایی از پیش آموخته در زندگی خود، به محیط پاسخ می‌دهد. ارزش‌ها در حقیقت، رجحان یا برتری فرد بر مبنای مفاهیم مطلوب یا مطلوب‌ترین مفاهیم است که به زندگی معنا می‌بخشد (حاتمی نسب و دیگران، ۱۳۹۱: ۱۲۸).

ارزش‌ها عبارت‌اند از: معیار تعریف وضع مطلوب امور و معیار انتخاب در میان گزینه‌های متفاوت که به صورت غیرمشروط و غیرپیامدگرا (مطلق)، توسط یک فرد یا گروه پذیرفته می‌شود. به عبارت دیگر، ارزش‌ها، معیارهای انتخاب غیرمشروط و غیرپیامدگرا هستند که وضع مطلوب را به کنشگر نشان می‌دهند (طالبی، ۱۳۸۵: ۱۸).

با توجه به تعاریف یادشده، این‌گونه استنباط می‌شود که در هر جامعه‌ای، مجموعه‌ای از اهداف، نگرش‌ها، عقاید و اموری که مهم‌تر از سایر امور هستند و برای بیشتر افراد جامعه، مطلوب تلقی می‌شوند را می‌توان جزء ارزش‌ها به‌شمار آورد و چون ارزش‌ها اموری مطلوب هستند، غالب افراد جامعه به دنبال تحقق آن‌ها هستند.

۲-۲- اهمیت و ویژگی ارزش‌ها

اهمیت ارزش‌ها در جامعه در آن است که اساس ارزیابی افراد جامعه را از پدیده‌ها و امور اطرافشان فراهم می‌سازند و رفتار افراد را متناسب با هنجارهای جامعه تنظیم می‌کنند. در اصل، ارزش‌ها به رفتار، جهت می‌دهند و آن‌ها را هدایت می‌کنند. بر همین اساس برخی از کارکردهای اجتماعی ارزش‌ها عبارت‌اند از (هندیانی و قاسملو، ۱۳۹۵: ۱۰۱):

(۱) ارزش‌ها در جهت نیل به همبستگی عمل می‌کنند و وحدت و یگانگی را در جامعه به وجود می‌آورند.

(۲) ارزش‌ها در هر جامعه، شیوه‌های مطلوب تفکر و رفتار را مشخص می‌کنند.

(۳) ارزش‌ها باعث ایجاد نظم و هماهنگی در تعاملات اجتماعی میان افراد جامعه می‌شوند.

(۴) ارزش‌ها عاملی برای راهنمایی مردم و تحقق نقش‌های اجتماعی هستند.

(۵) ارزش‌ها به عنوان وسیله‌ای برای کنترل اجتماعی و فشار اجتماعی عمل می‌کنند.

به منظور شناسایی و تشخیص ارزش‌ها، شناخت ویژگی‌های آن ضرورت پیدا می‌کند. ویژگی ارزش‌ها عبارت‌اند از:

- ارزش‌ها در میان مردم یک جامعه، مشترک هستند و وفاق اجتماعی در مورد آن‌ها وجود دارد.

- ارزش‌های اساسی و اخلاقی نسبت به زمان و مکان، مطلق و جهان شمول هستند.

- تمام ارزش‌ها کاملاً صریح و روشن نیستند و معمولاً از وجه انتزاعی بودن برخوردارند.

- ارزش‌ها خصوصیت سلسله‌مراتبی دارند، یعنی تمام ارزش‌ها در یک درجه از جایگاه و

اهمیت قرار ندارند، بعضی از آن‌ها ارزش‌های اصلی و دارای اهمیت و احترام فوق‌العاده‌ای هستند (رضایی اردستانی، ۱۳۸۶: ۴۵).

- ارزش‌ها از جنس امور ذهنی و معرفتی هستند، گرچه آثار و تجلی عینی آن‌ها در هنجارها دیده می‌شود.

- ارزش‌ها ضرورت‌های قطعی هستند.

- تعلق به ارزش‌ها، دارای درجات متفاوت است (طالبی، ۱۳۸۵: ۱۸).

۳- مفهوم نهاده‌سازی

«نهاده‌سازی» فرایندی است که از طریق آن، کنش‌ها (اقدامات) تکرار می‌شوند و از جانب کنشگران و دیگران، معانی مشترکی به خود می‌گیرند (هچ و کانلیف، ۱۳۹۵: ۱۷۶). از نظر هومنز «نهاده‌سازی» نوعی تراکم تجارب است که به صورت سرمایه‌ای اجتماعی درمی‌آید و در اختیار نسل‌های بعدی قرار می‌گیرد و آنان با به‌کارگیری این سرمایه‌ها، دست به فعالیت می‌زنند (شایگان و مصطفی‌نژاد، ۱۳۹۵: ۱۷).

نهاده‌سازی فرایندی است که در ضمن آن ارزش‌هایی که از طریق عواملی بیرونی به فرد داده شده است، با افکار و اعمال او یکی می‌شوند (کریم‌زاده، ۱۳۸۹: ۸).

۳-۱- نهادی کردن

افراد جامعه برای بقا، استمرار و پویایی لازم است باور و ارزش‌هایی را داشته باشند و ساختارهای جدیدی به وجود آورند و یا ساختارهای موجود را بر اساس حداقل‌های اکتسابی از محیط که در جهت اهداف جامعه دارای کارکرد خاصی هستند، گسترش دهند، این دو امر را نهادی کردن می‌گویند. با عنایت به اینکه مفاهیم نهاده‌سازی و نهادی کردن، به گونه‌های مختلف تعریف شده‌اند، یک تقسیم‌بندی چهارگانه از نظریه نهاده‌سازی به شرح زیر ارائه می‌شود:

۳-۱-۱- نهادی کردن به‌عنوان فرایند القای تدریجی ارزش

ساختار اجتماعی جامعه، مؤلفه‌ای انطباق‌پذیر است که در واکنش به خصوصیات و تعهدات افراد جامعه و همچنین در واکنش به تأثیرات و فشارهای محیط خارجی شکل می‌گیرد؛ نهادی کردن بر این فرایند انطباق‌پذیر دلالت دارد، در اصل، مهم‌ترین معنای نهادی کردن، القای ارزش‌های ماورای‌احتیاجات مادی موجود در جامعه است (ایروانی، ۱۳۸۱: ۸۵).

۳-۱-۲- نهاده‌سازی کردن به‌عنوان فرایند ایجاد واقعیت

فرایند نهاده‌سازی مبتنی بر سه مرحله است:

مرحله نخست) برونی کردن (به‌معنای اقدامات عینی و مشهود؛ مرحله دوم) صورت واقع

دادن (به معنای تفسیرهای ذهنی)؛ مرحله سوم) درونی کردن (به معنای ریشه کردن آن مفاهیم در باورها و ذهن مخاطبان) (قلی پور، ۱۳۹۳: ۱۲۰).

۳-۱-۳- نظام‌های نهادی به عنوان دسته‌ای از مؤلفه‌ها

در این ویژگی، این امر مورد تأکید است که نظام‌های اعتقادی نهادی شده، دسته‌ای مجزا از مؤلفه‌هایی را تشکیل می‌دهند که چه بسا وجود، یا تکامل ساختار را تبیین کنند (ایروانی، ۱۳۸۱: ۶۹-۶۸).

۳-۱-۴- نهادها به عنوان سپهرهای برجسته اجتماعی

نهادهای اجتماعی اشاره به نظام‌های نسبتاً بادوام اعتقادات اجتماعی و عملیاتی دارند که به‌طور اجتماعی سازمان‌دهی شده‌اند و همراه با عرصه‌های کارکردی در شرف تغییر، در داخل نظام‌های اجتماعی هستند. «فریدلند» و «آلفورد» معتقدند که این مفهوم نسبتاً فراموش شده ساختار اجتماعی، ممکن است با اندکی اصلاح و تجدیدنظر احیا شود. از نظر آنان تفکر جامعه، سپهرهای اجتماعی مجزایی را دربر دارد که مشتمل بر نظام‌های اعتقادی متفاوت است. ایشان تصریح می‌کنند که انواع روابط اجتماعی، هم صحیح و هم مفید هستند و سپهرهای نهادی گوناگون، نظام‌های اعتقادی متفاوتی را دربردارند (شایگان و مصطفی‌نژاد، ۱۳۹۵: ۱۹-۱۸).

۳-۲- سازوکارهای نهادینه‌سازی

در راستای نهادینه‌سازی ارزش در جامعه، می‌توان از سازوکارهای شناختی، هنجاری و اجباری استفاده کرد. البته ممکن است در هر شرایطی یکی از این سازوکارها یا ترکیبی از آن‌ها به کار گرفته شود. انتظار می‌رود سازوکارهایی که شتاب و سرعت بیشتری در نهادینه‌سازی ارزش‌ها دارند، به ثبات کمتری منجر شوند، منظور از ثبات، طول مدتی است که ارزش، نهادینه می‌شود و اشاعه و مشروعیت و بقا می‌یابد. سازوکارهای شناختی از شتاب کمتری برخوردارند اما با ثبات زیادی همراه هستند و سازوکارهای هنجاری از شتاب و ثبات متوسطی برخوردارند و موجب تعهد به ارزش‌ها می‌شوند؛ سازوکارهای اجباری از شتاب زیاد و ثبات کم برخوردارند و به مقاومت در برابر ارزش‌های تحمیلی منجر می‌شوند.

۳-۲-۱- سازوکارهای شناختی

سازوکارهای شناختی به گونه‌ای عمل می‌کنند که گویی انواع دیگری از رفتار غیرقابل تصور هستند و عناصر فرهنگی به این دلیل ترویج می‌یابند که به‌عنوان «روش انجام کار» به‌طور مسلم و بدیهی پذیرفته شده‌اند (فقیهی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۶). بر این اساس، سازوکارهای شناختی، موجب می‌شوند ارزش به‌صورت یک عادت رفتاری درآید و مسلم و بدیهی تلقی شود. عادت، این مزیت روانی را دارد که انتخاب‌ها برای کنشگر محدود می‌شوند و راه‌های مختلف انجام یک عمل، به یک راه تقلیل می‌یابد. در این حالت، فرد از زیر بار «تصمیمات بی‌شمار» رها می‌شود و در بیشتر اوقات، فعالیت انسانی با حداقل تصمیم‌گیری انجام می‌گیرد و در نتیجه توان فرد را در جهت اتخاذ تصمیمات ضروری در موقعیت‌های جدید آزاد می‌کند.

۳-۲-۲- سازوکارهای تنظیمی (اجباری)

در اینجا لازم است به کارکرد اجبار در کنترل و نهادینه کردن ارزش دقت شود. اجبار در مراحل اولیه، بیشتر حالت کنترلی دارد اما پس از مدتی در صورت وجود سازوکارهای شناختی و هنجاری به درونی شدن در فرد منجر می‌شود، یعنی چون فرد از وجود عامل کنترل در جامعه آگاه است، سعی می‌کند به خودکنترلی روی آورد. در این حالت مرکز کنترل رفتار، از بیرون به درون، راه می‌یابد. ویژگی کنترل، در نهادینه‌سازی، ذاتی است؛ یعنی کنترل اجتماعی اولیه در نهادهای اجتماعی نهفته است (قلی‌پور، ۱۳۸۶: ۱۳-۱۶).

۳-۲-۳- سازوکارهای هنجاری

«سازوکار هنجاری» به قدرت هنجارها در جاری ساختن ارزش‌ها اشاره دارد. هنجارها، نیروهای مؤثری هستند که تعیین می‌کنند، کارها باید به چه ترتیب انجام شوند. بعضی از هنجارها، عمومی و برخی خاص هستند. هنجارها محدودیت‌هایی را بر رفتار افراد در جامعه تحمیل می‌کنند و تعیین می‌کنند که افراد در یک موقعیت خاص چه رفتاری باید داشته باشند و در آن موقعیت چه انتظاری از آنان می‌رود (فقیهی و همکاران، ۱۳۹۴: ۱۷).

هنجارها نوعی سرمایه اجتماعی به‌شمار می‌آیند که اعتماد و اطمینان را بین انسان‌ها تقویت

می‌کنند، به گونه‌ای که افراد، مجاز نیستند در جهت سود کوتاه‌مدت خود عمل کنند. هنجارها به طور جمعی حفظ می‌شوند و منافع حاصل از رعایت آن‌ها، به نفع همه اعضای جامعه می‌شود. سازگاری با ساختارهای هنجاری جامعه، برای فرد مشروعیت ایجاد می‌کند. هر قدر ارزش‌هایی که فرد در خود درونی می‌کند، بیشتر مورد قبول جامعه باشد، مشروع‌تر خواهد بود و سهم قابل توجهی از منابع جامعه را در اختیار خواهد گرفت.

۴- روش تحقیق

تحقیق حاضر با رویکرد کیفی و به روش «تحلیل مضمون» تهیه شده است. تحلیل مضمون یکی از رایج‌ترین روش‌ها در تحقیقات کیفی است که الگوهای (مضامین) موجود در داده‌ها را شناسایی، تجزیه و تحلیل و گزارش می‌کند. این روش، فرایندی برای تحلیل داده‌های متنی است و داده‌های پراکنده و متنوع را به داده‌هایی غنی و تفصیلی تبدیل می‌کند. «مضمون» بیانگر اطلاعات مهمی درباره داده‌ها است و معنا و مفهوم الگوی موجود را در مجموعه‌ای از داده‌ها نشان می‌دهد (عابدی جعفری و دیگران، ۱۳۹۰ به نقل از براون و کلارک ۲۰۰۶). در این راستا به روش بررسی اسناد کتابخانه‌ای، بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) جمع‌آوری شده است و سپس با استفاده از روش تحلیل مضمون، در مرحله نخست، کدگذاری توصیفی عناصر موجود در گزاره‌های بیانات ایشان، به‌عنوان مضامین پایه، شناسایی و استخراج شدند (مطابق با جدول ۱).

جدول (۱) تجزیه و تحلیل بیانات مقام معظم رهبری در مورد نهادهای سازی (کدگذاری توصیفی)

| تاریخ بیانات | گزاره | مضامین پایه |
|--------------|--|--|
| ۱۳۹۵/۰۴/۱۲ | اگر چنانچه ایستادگی کردید - همانطور که قبلاً هم گفتیم - گفتمان سازی کردید، ذهن ها را آماده کردید، آنوقت در هنگام لازم به دردتان می خورد؛ یعنی می توانید ذهن مردم را بسیج کنید به سمت یک حقیقتی، تا آن را مطالبه کنند. وقتی مطالبه کردند، مسئولین ناچارند انجام بدهند. پس ایستادگی لازم است | آمادگی ذهنی ایستادگی در نهادهای سازی ایجاد مطالبه عمومی توسط مردم پذیرش مسئولان |
| ۱۳۹۵/۰۴/۱۲ | همانطور که گفتیم، مسئله نماز جمعه و امثال این ها که این ها گفتمان درست می کند، این ها فکر و مطالبه عمومی ایجاد می کند و این خیلی بازارش است، کشور را می کشاند به یک سمت مشخصی، البته تداوم کاری لازم دارد، استقامت لازم دارد، درست گفتن لازم دارد، تکرار لازم دارد، ممکن است یک زمانی هم طول بکشد | لزوم درست گفتن استقامت، پایداری تداوم کاری و، تکرار ایجاد فکر و مطالبه عمومی نماز جمعه حرکت کشور به سمتی مشخص |
| ۱۳۹۵/۰۴/۱۲ | عملاً کلمه پیشرفت را به کار می برم این پیشرفت اسلامی ایرانی می تواند به عنوان یک گفتمان، به عنوان یک خواست عمومی مطرح بشود. شتاب در یافته های علمی از همین قبیل است | خواست و مطالبه عمومی |
| ۱۳۸۷/۰۲/۱۴ | امروز شما ببینید این یک گفتمان است، یک مطالبه عمومی است، یک خواست همه دانشگاه های کشور است که من هر جا هم می روم، از زبان دانشجو مطالبه اش را می شنوم؛ از زبان استاد و مدیر، اجرایش را در یک مرحله دیگر می شنوم و اجرا هم دارد می شود. همین نوآوری های علمی بسیار، بخشی از انگیزه و توان خودش را از این شعار گرفته است | مطالبه و خواسته عمومی |
| ۱۳۸۷/۰۲/۱۴ | گفتمان سازی کنید: این، مجری و مسئولین اجرائی را می کشاند دنبال این تصمیم و تصمیم گیری خواهند کرد و عمل خواهد شد | سوق دادن مسئولین به سمت اجرا و عمل |
| ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ | هم در زمینه گفتمان سازی و هم در زمینه نزدیک کردن این گفتمان به اجرا، که البته اگر به صورت گفتمان درآمد، اجرای آن دیگر کار دشواری نیست | سهولت اجرا |
| ۱۳۹۰/۱۰/۱۴ | گفتمان یک جامعه مثل هواست، همه تنفسش می کنند؛ چه بدانند، چه ندانند؛ چه بخواهند، چه نخواهند | فراگیری و عمومیت نهادهای سازی |

| | | |
|---|--|-------------------|
| <p>مفهوم و معرفت همه گیر مختص به برهه‌ای از زمان لزوم برنامه‌ریزی لزوم کار فعال و دائم پرهیز از جدا کاری و کار جزیره‌ای</p> | <p>گفتمان یعنی یک مفهوم و یک معرفت همه گیر بشود در برهه‌ای از زمان در یک جامعه. آن وقت، این می‌شود گفتمان جامعه. این، با کارهای جداجدای برنامه ریزی نشده، حاصل نخواهد شد؛ اینکار احتیاج دارد به برنامه ریزی و کار فعال و مثل دمیدن پیوسته در وسیله فشاری است که می‌تواند آب یا مایه حیات یا هوا را به نقاط مختلفی که مورد نظر است، برساند. باید دائم با این دم دمید تا این اشتعال همیشه باقی بماند</p> | <p>۱۳۸۸/۰۹/۲۲</p> |
| <p>فکر و اندیشه عملی رواج یافته بیان مشترک و با ارزش جامعه مداحان</p> | <p>آنچه من انتظار دارم از جامعه مداح که امروز به حمدالله، هم زیادند، هم باکیفیت‌اند، هم ارزش‌مدارند، این است که بتوانید گفتمان در جامعه به وجود بیاورید، فکر به وجود بیاورید. گفتمان یعنی آن فکری، آن اندیشه عملی‌ای که رواج پیدا می‌کند و در بین مردم رایج می‌شود؛ این گفتمان است</p> | <p>۱۳۹۵/۱۲/۲۹</p> |
| <p>فضاسازی</p> | <p>یکی از مهم ترین تأثیرات همین فکر کردن‌ها این است که شما فضاسازی می‌کنید، گفتمان‌سازی می‌کنید. در نتیجه، در یک فضای معتقد به یک مبنای فکری یا عملی، رئیس جمهور هم همانجور فکر می‌کند، وزیر هم همان جور فکر می‌کند، مدیر کل هم همان جور فکر می‌کند، کارکنان هم همه همان جور فکر می‌کنند؛ این خوب است</p> | <p>۱۳۹۰/۰۷/۱۳</p> |
| <p>جهت گیری در فضای مشترک فکر کردن در فضای مشترک کار کردن در فضای مشترک</p> | <p>وقتی یک فضای گفتمانی به وجود آمد، همه در آن فضا فکر می‌کنند، همه در آن فضا جهت گیری پیدا می‌کنند، همه در آن فضا کار می‌کنند؛ این همان چیزی است که شما می‌خواهید</p> | <p>۱۳۹۰/۰۷/۱۳</p> |
| <p>عدم انحصار کار در چند دستگاه دولتی</p> | <p>این است که حرکت علمی تبدیل شد به یک گفتمان؛ یعنی کار، منحصر نماند در چند دستگاه دولتی؛ یعنی بین دانشگاهها و دانشجوها؛ شد یک گفتمان عمومی</p> | <p>۱۳۹۴/۰۶/۰۴</p> |
| <p>ایجاد فضای عمومی و خواست عمومی</p> | <p>معلوم می‌شود که این حرف‌ها تبدیل شده به گفتمان، تبدیل شده به یک فضای عمومی و خواست عمومی</p> | <p>۱۳۹۴/۰۶/۰۴</p> |
| <p>ایجاد جریان فکری در جامعه خواص و اندیشمندان هدایت افکار جامعه</p> | <p>زیرا ایجاد یک فکر، یک گفتمان، یک جریان فکری در جامعه، به دست خواص جوامع است؛ به دست اندیشمندان جامعه است؛ آن‌ها هستند که می‌توانند فکر ملت‌ها را به یک سمتی هدایت کنند که مایه نجات ملت‌ها شود؛ همچنان که خدای نخواست می‌توانند ها شوند</p> | <p>۱۳۹۱/۰۹/۲۱</p> |

سال پانزدهم - شماره ۴۶ - پاییز ۱۳۹۷

| | | |
|------------|--|--|
| ۱۳۸۷/۰۹/۲۴ | دانشجوها گفتمان ساز بودهاند، فضای فکری ساخته‌اند | ایجاد فضای فکری دانشجو |
| ۱۳۹۰/۶/۰۲ | این افکار به تدریج از حوزه شخصی خارج می‌شوند و به حوزه جمعی می‌رسند و به تدریج به گفتمان عمومی جامعه تبدیل می‌شوند | خروج افکار از حوزه شخصی و رسیدن به حوزه جمعی |
| ۱۳۸۹/۰۹/۱۰ | این است که یک فرهنگ و یک گفتمان، اول در میان نخبگان و به تبع آن در سطح عموم جامعه به وجود بیاید. همین حرف‌هایی که شما امشب بیان کردید، وقتی در سطح جامعه منتشر شود، ذهن نخبگان و سپس ذهن عموم مردم را به یک سمت اساسی سوق خواهد داد | ابتدا در میان نخبگان و سپس در میان سطوح عمومی جامعه سوق دادن ذهن نخبگان و عموم مردم به یک سمت اساسی نخبگان |
| ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ | مسئولین، صاحبان فکر و دلسوزان، بایستی تصویر درستی را از این حرکت بزرگ و عمومی بدهند و گفتمان سازی بشود تا مردم بدانند و معتقد باشند و بخواهند؛ در این صورت، کار، عملی خواهد شد | ارائه تصویر درست از حرکت بزرگ و عمومی دانستن، اعتقاد و خواستن مردم عملی شدن کار مسئولان، صاحب‌فکران |
| ۱۳۹۳/۱۱/۱۱ | این گفتمان‌سازی خیلی مهم است. یعنی در کشور این فکر، این گفتمان، این اندیشه به وجود بیاید که باید مسئله نانو را دنبال کرد | ایجاد فکر و اندیشه دنبال‌سازی فکر و اندیشه و مسئله خاص |
| ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ | اگر گفتمان‌سازی صورت گیرد، مردم به آن معتقد می‌شوند و از مسئولان مطالبه می‌کنند که در این صورت کارها به پیش خواهد رفت | اعتقاد مردم و مطالبه از مسئولان و پیشروی کارها |
| ۱۳۹۴/۰۴/۲۰ | آرمان‌ها را تکرار کنید، با جدیت بر سر آن‌ها بایستید تا به گفتمان دانشجویی و سپس گفتمان عمومی تبدیل شوند، آن‌گاه مسئولان و مراکز دولتی و حکومتی، تحت تأثیر قرار خواهند گرفت | تکرار، ایستادگی با جدیت تأثیر روی مسئولان و مراکز دولتی |
| ۱۳۹۶/۰۲/۱۰ | حضرت آیت الله خامنه‌ای، هدف از بیان این مطالب و تأکید بر اقتصاد مقاومتی و نامگذاری سال‌ها را ایجاد یک گفتمان و خواست عمومی خواندند و افزودند: تبدیل شدن یک موضوع به خواست عمومی، موجب تحقق آن می‌شود و مسئولان نیز در آن جهت حرکت خواهند کرد | خواست عمومی تحقق موضوع و حرکت مسئولان در جهت خواست مردم |
| ۱۳۹۲/۰۷/۱۳ | اما مهم‌تر از حضور اجرایی جوانان، تأثیرگذاری فکری و گفتمان‌سازی جوانان است چرا که این کار، مسئولان و مدیران را هم به همان جهت مورد نظر جوانان، سوق خواهد داد | سوق دادن مسئولان و مدیران در جهت مورد نظر جوانان با تأثیر فکری |

| | | |
|------------|---|---|
| ۱۳۹۰/۰۷/۲۰ | به مجرد اینکه نهضت تولید علم و جنبش نرمافزاری با نخبگان و زیدگان دانشگاهی مطرح شد، آن چنان حرکت عظیمی به وجود آمد که شد یک گفتمان عمومی، شد یک حرکت همگانی | حرکت عمومی و همگانی نخبگان و زیدگان دانشگاهی |
| ۱۳۸۷/۰۲/۱۴ | در بحث تصمیم‌سازی و تصمیم‌گیری، محیط‌های دانشجویی باید با فکر و زبان و عمل، بر تصمیم‌سازی و ایجاد گفتمان متمرکز شوند و فضای هدایت‌شده‌ای را برای مسئولان تصمیم‌گیری به وجود آورند | استفاده از فکر، زبان و عمل ایجاد فضای هدایت‌شده برای مسئولان دانشجویان |
| ۱۳۹۵/۰۱/۰۱ | شعار سال باید به صورت گفتمانی در میان مردم و افکار عمومی کشور رواج پیدا کند | رواج در میان مردم و افکار عمومی |
| ۱۳۸۸/۰۹/۱۶ | دانشجوها گفتمان‌ساز بوده‌اند، فضای فکری ساخته‌اند، گفتمان‌های سیاسی و انقلابی را در جامعه حاکم کرده‌اند | ایجاد فضای فکری دانشجو |
| ۱۳۸۹/۰۹/۱۰ | رهبر انقلاب اسلامی، فرهنگ و گفتمان‌سازی در خصوص مسائل کلان در میان نخبگان و سپس در سطح عمومی جامعه را از دیگر اهداف سلسله نشست‌های راهبردی خواندند | طرح موضوع در میان نخبگان و سپس در سطح عمومی جامعه |
| ۱۳۹۴/۰۴/۱۳ | ما اگر می‌خواهیم یک خواستهای تحقق پیدا کند، قدم اول این است که این خواسته را به صورت یک گفتمان پذیرفته‌شده در بیاوریم | تحقق خواسته |
| ۱۳۹۴/۰۴/۱۳ | مسئله علم از همین قبیل بود که یک گفتمان شد و به‌طور طبیعی وارد جریان عملی شد، عملیاتی شد و به صورت یک جریان درآمد | عملیاتی شدن و به صورت جریان درآمد |
| ۱۳۹۱/۱۲/۱۴ | لازمه تحقق الگوی اسلامی - ایرانی، پیشرفت و رسوخ آن در میان نخبگان، گفتمان‌سازی آن در جامعه است | رسوخ در میان نخبگان نخبگان |
| ۱۳۹۲/۱۲/۶ | گفتمان‌سازی در خصوص اقتصاد مقاومتی و تبدیل آن به یک گفتمان عمومی، بسیاری از مشکلات را برطرف و کارها را تسهیل خواهد کرد | تسهیل کارها و برطرف شدن مشکلات |
| ۱۳۹۰/۰۴/۱۲ | خطاب به تشکل‌های دانشجویی: اگر ایستادگی کردید و با بسیج ذهنی مردم، خواسته‌ها را به گفتمان عمومی تبدیل کردید، مسئولان هم مجبور می‌شوند به مطالبات شما عمل کنند | ایستادگی بسیج اذهان مردم اجبار مسئولان به عمل به مطالبات تشکل دانشجویی |
| ۱۳۹۵/۰۶/۰۳ | یکی از الزامات مهم، عملی شدن سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، گفتمان‌سازی است که با تبیین صحیح این سیاست‌ها و تأثیرات آن از جانب مسئولان، امکان‌پذیر است | تبیین صحیح تأثیرات موضوع نهادینه‌سازی مسئولان |

| | | |
|------------|---|---|
| ۱۳۹۵/۰۱/۰۱ | این‌ها می‌خواهند این را به صورت یک گفتمانی در بین نخبگان جامعه ترویج کنند و به تدریج آن را در میان مردم و افکار عمومی سرریز کنند | ترویج در میان نخبگان و سپس در میان مردم و افکار عمومی |
| ۱۳۹۵/۰۳/۰۶ | وقتی افکار عمومی شکل گرفت، یک گفتمانی در جامعه نسبت به یک مسئله ای به وجود آمد، این به طور طبیعی مجریان و قانون‌گذاران و دست‌اندرکاران را به دنبال خود خواهد کشاند | شکل گرفتن افکار عمومی پیروی مجریان، قانون‌گذاران |
| ۱۳۹۵/۰۳/۰۶ | نباید گفت آقا اجرا که دست ما نیست؛ بلکه اجرا دست این مجلس نیست، دست مسئولان است؛ لکن یک چیزی بالاتر از اجرا دست شما است و آن، افکار عمومی است. شما یا امام‌جمعه‌اید یا نماینده ولی‌فقیه‌اید یا مدرس عالی‌رتبه حوزه‌اید یا روحانی سرشناس و محترمید؛ شما می‌توانید روی افکار عمومی اثر بگذارید؛ وقتی افکار عمومی شکل گرفت، یک گفتمانی در جامعه نسبت به یک مسئله‌ای به وجود می‌آید | ائمه جماعات، مدرسان حوزه روحانی سرشناس |
| ۱۳۹۵/۰۲/۰۶ | باید با استفاده از دستگاه‌ها و امکانات، به نحوی گفتمان‌سازی شود که الگوی پیشرفت اسلامی-ایرانی، به گفتمانی حاکم بر ذهن‌ها و دل‌های جوانان یعنی نسل آینده مدیران کشور تبدیل شود | استفاده از دستگاه‌ها و امکانات |
| ۱۳۹۴/۰۴/۲۰ | دانشجو تصمیم‌ساز است؛ دانشجو گفتمان‌ساز است. شما وقتی که یک آرمانی را دنبال می‌کنید، می‌گویید، تکرار می‌کنید و به جد پای آن می‌ایستید، این یک گفتمان در جامعه ایجاد می‌کند، این موجب تصمیم‌سازی می‌شود | دانشجوی نهادینه‌ساز دنبال کردن آرمان، ایستادن با جدیت، تکرار تصمیم‌سازی |
| ۱۳۹۴/۰۴/۲۰ | تصمیم‌گیر در فلان مرکز تصمیم‌گیری مدیریت کشوری، وقتی که یک چیزی به‌عنوان یک گفتمان درآمد، مجبور می‌شود دنبال بکند | سوق به اجرا |
| ۱۳۹۴/۰۴/۲۰ | همین گفتمان نهضت نرم‌افزاری و احیای حرکت علمی است که مطرح شد، تکرار شد، خوشبختانه استقبال شد و به‌عنوان یک گفتمان درآمد؛ حرکت جامعه بر اساس آن به وجود آمد | ایجاد حرکت در جامعه مطرح کردن تکرار |
| ۱۳۹۲/۱۲/۲۰ | الزام هفتم و کار لازم هفتم از الزامات و انتظارات سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، گفتمان‌سازی است؛ باید تصویر درستی از اقتصاد مقاومتی ارائه بشود؛ البته صداوسیما و رسانه‌های کشور موظف‌اند اما مخصوص آن‌ها نیست | ارائه تصویر درست صداوسیما رسانه‌های کشور |

| | | |
|------------|---|---|
| ۱۳۹۲/۱۱/۲۹ | تبيين ابعاد اقتصاد مقاومتی و گفتمان‌سازی آن به‌ویژه در محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه ای و تبدیل آن به گفتمان فراگیر و رایج ملی | محیط‌های علمی، آموزشی و رسانه‌ای |
| ۱۳۹۰/۰۷/۲۸ | این همان گفتمان شماسست، این همان حرکت شماسست | حرکت |
| ۱۳۸۸/۰۹/۲۲ | تبلیغ باید جریان‌ساز باشد، تبلیغ باید گفتمان‌ساز باشد، تبلیغ باید فضا ایجاد کند؛ گفتمان ایجاد کند | تبلیغ مناسب |
| ۱۳۸۳/۰۹/۱۱ | به وسیله برنامه‌های خوب و برنامه‌سازی‌های خوب، گفتمان‌های موردنیاز جامعه را - که گاهی باید موضوعی را به شکل گفتمان عمومی درآورد- تأمین و تضمین کنید | صدا و سیما |
| ۱۳۸۲/۱۱/۲۱ | چراکه امروز خود آن تبدیل به گفتمان و فکر رایج شده است | فکر رایج |
| ۱۳۹۶/۰۲/۰۷ | این معارف باید تبدیل شود به گفتمان‌های عمومی در بین مردم؛ آن‌قدر تکرار بشود، آن‌قدر کار بشود، آن‌قدر درباره‌اش تحقیق بشود، آن‌قدر بنویسند، آن‌قدر شعرا و ادبا و هنرمندان درباره آن کار هنری بکنند که این‌ها بشود جزو واضحات و بینات جامعه اسلامی | تکرار زیاد کار زیاد؛ تحقیق فراوان؛ نوشتن زیاد؛ کار هنری زیاد |
| ۱۳۹۲/۱۲/۱۵ | گفتمان یعنی باور عمومی؛ یعنی آن چیزی که به‌صورت یک سخن موردقبول عموم تلقی بشود، مردم به آن توجه داشته باشند؛ این با گفتن حاصل می‌شود؛ با تبیین لازم - تبیین منطقی، تبیین عالمانه و دور از زیاده‌روی‌های گوناگون - حاصل می‌شود؛ با زبان صحیح، با زبان علمی و منطقی و با زبان خوش، بایستی این مطالب را منتقل کرد | باور عمومی؛ سخن موردقبول عموم تبیین منطقی و عالمانه زبان (گفتن) صحیح؛ زبان خوش و دور از زیاده‌روی‌های گوناگون |
| ۱۳۹۵/۰۶/۰۳ | این پیشرفت‌ها ناشی از همین گفتمان‌سازی است. وقتی گفتمان‌سازی شد، آن‌وقت همه به این فکر خواهند افتاد، یعنی در همه یک انگیزه‌های به وجود می‌آید؛ البته با تکرار کلمه «اقتصاد مقاومتی» گفتمان‌سازی نمی‌شود، نباید کاری کرد که این کلمه حرف را همین‌طور این‌قدر تکرار کنیم که از ذهن بیفتد؛ نه، بلکه با تبیین و با توضیح و مانند این‌ها بیان بشود | پیشرفت‌های ناشی از نهادینه‌سازی؛ ایجاد انگیزه همگانی و عمومی پرهیز از تکرار بدون تبیین |

سال پانزدهم - شماره ۴۶ - پاییز ۱۳۹۷

پس از مرحله کدگذاری توصیفی، نوبت به کدگذاری تفسیری می‌رسد. در این مرحله، مضامین پایه در ۵ دسته طبقه‌بندی می‌شوند که مضامین سازمان‌دهنده نام دارند (مطابق با جدول ۲). آخرین مرحله، کدگذاری یکپارچه و تعیین مضمون فراگیر است که با ایجاد الگوی مفهومی،

نهادینه‌سازی از منظر مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) ارائه می‌گردد.

جدول (۲) طبقه‌بندی مضامین پایه و سازمان‌دهنده در مورد نهادینه‌سازی (کدگذاری تفسیری)

| ردیف | مضامین سازمان‌دهنده | مضامین پایه |
|------|-----------------------------------|--|
| ۱ | فرایند و راهبرد نهادینه‌سازی | آمادگی ذهنی و بسیج اذهان مردم زبان خوش؛ تبیین منطقی و عالمانه؛ گفتن صحیح لزوم درست گفتن، دوری از زیاده‌روی‌های گوناگون ترویج در میان نخبگان و سپس در میان مردم و افکار عمومی لزوم برنامه‌ریزی؛ کار فعال و دائم؛ و استفاده از دستگاه‌ها و امکانات تبلیغ مناسب و ارائه تصویر درست از حرکت بزرگ و عمومی تبیین صحیح تأثیرات موضوع نهادینه‌سازی |
| ۲ | سیاست‌ها و خط‌مشی نهادینه‌سازی | مدیریت جهادی، پایداری و تداوم کاری در نهادینه‌سازی ایجاد مطالبه عمومی توسط مردم پرهیز از موازی کاری و کار جزیره‌ای استفاده از فکر، زبان و عمل تحقیق فراوان، نوشتن زیاد، کار هنری زیاد (دنبال کردن آرمان و سپس تکرار زیاد) تکرار با تبیین و توضیح |
| ۳ | پیامدهای نهادینه‌سازی | تحقیق موضوع و حرکت مسئولان و مراکز دولتی در جهت خواست مردم هدایت افکار جامعه؛ ایجاد سمت و سوی فکری (جهت فکری) مشخص رسوخ در میان نخبگان و سوق دادن ذهن نخبگان به یک سمت اساسی ایجاد حرکت در جامعه و مطالبه از مسئولان و اجبار مسئولان به عمل به مطالبات عملیاتی شدن، تحقق و به‌صورت جریان درآمدن خواسته‌ها تسهیل و پیشروی کارها؛ برطرف شدن مشکلات و پیشرفت و سهولت اجرا |
| ۴ | چیستی نهادینه‌سازی | بیان مشترک و بازگویی مکرر فکر و اندیشه عملی رواج یافته ایجاد فکر و اندیشه عمومی، خروج افکار از حوزه شخصی و رسیدن به حوزه جمعی عدم انحصار کار در چند دستگاه دولتی، فراگیری و عمومیت نهادینه‌سازی مفهوم و معرفت همه‌گیر، منحصر به برهه‌ای از زمان |
| ۵ | عوامل نهادینه‌ساز | مسئولان و کارگزاران نظام اسلامی جامعه نخبگان، معلمان و اساتید حوزه و دانشگاه ائمه جمعه و جماعات، مدرسان و جامعه مداحان صداوسیما و رسانه‌های عمومی کشور تشکل‌های دانشجویی، محیط‌های علمی، آموزشی و فرهنگی اجتماعی |

مطابق با جدول (۲) تعریف چپستی نهادینه‌سازی استخراج شده است که بر مبنای این تعریف، مدل در ۴ سطح ارائه می‌گردد. بر این اساس، نهادینه‌سازی، یعنی ایجاد فکر و اندیشه عمومی و بیان مشترک و با ارزش که از حوزه شخصی خارج می‌گردد و به حوزه جمعی راه می‌یابد و موجب شکل گرفتن افکار عمومی می‌شود و جریان فکری را در جامعه جهت می‌دهد.

۵- یافته‌های تحقیق

بر اساس تجزیه و تحلیل و طبقه‌بندی مفاهیم و مضامین نهادینه‌سازی ارزش‌ها، می‌توان این مضامین را در چهار محور: عوامل نهادینه‌سازی، سیاست‌ها و خط‌مشی نهادینه‌سازی، فرایند و راهبرد نهادینه‌سازی و پیامدهای نهادینه‌سازی تقسیم کرد. در محور این مضامین، مضمون چپستی نهادینه‌سازی قرار دارد. بر این اساس، نهادینه‌سازی از یک‌دسته عوامل نهادینه‌ساز و به عبارتی نهادها و اقشار، تأثیر می‌پذیرد. در واقع این نهادینه‌سازی نیازمند راهبرد و فرایند است؛ پس در وسط این مدل برخی فرایندها و راهبردها ذکر شده است که از طریق توجه به یک‌دسته از سیاست‌ها در اجرا، پیامدهای مثبتی را به دنبال می‌آورد. این پیامدها، درجه ضرورت و اهمیت موضوع نهادینه‌سازی را برای مخاطب تبیین می‌کند. همان‌طور که در شکل (۱) نشان داده شده است، الگوی برآمده از اندیشه‌های مقام معظم رهبری شامل ۴ سطح است:

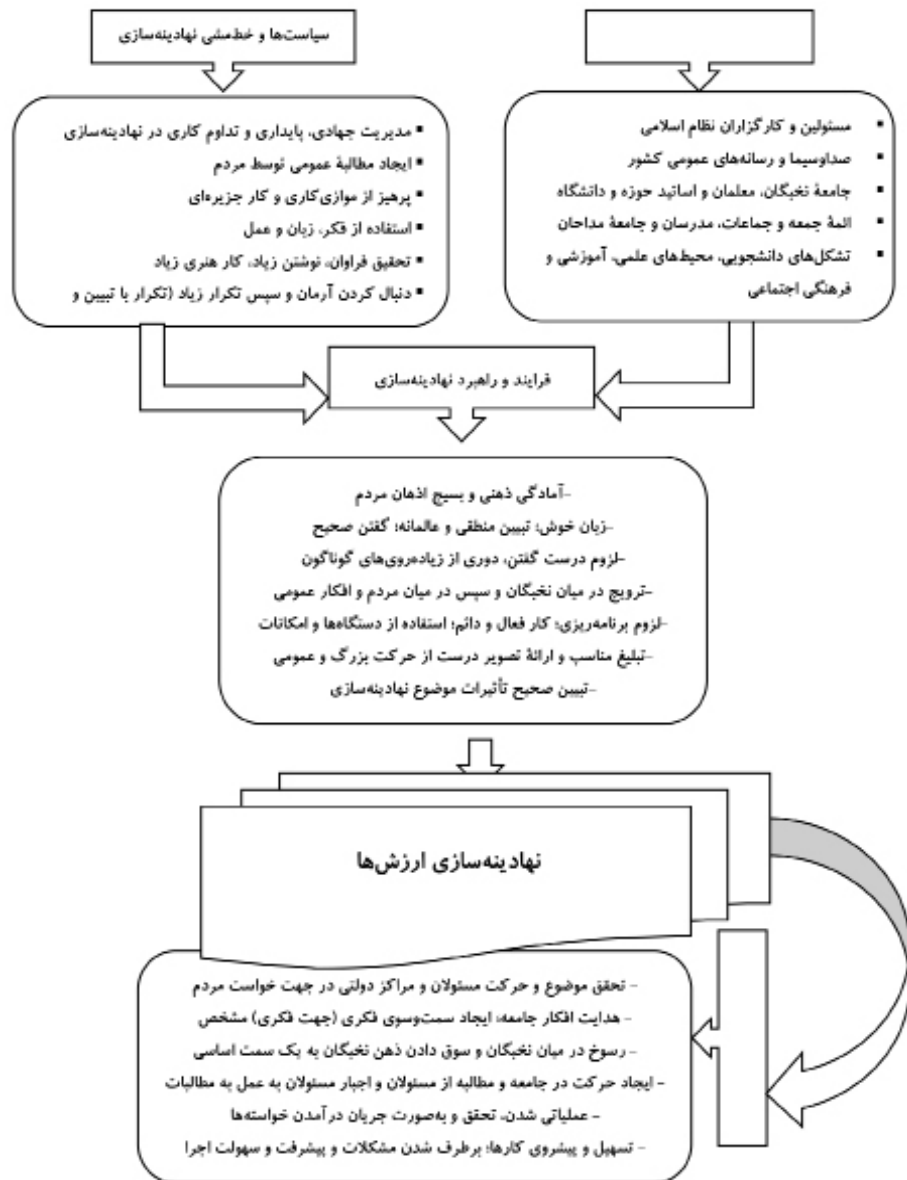
۱) سطح اول، اشاره به عوامل نهادینه‌ساز ارزش دارد، این عوامل شامل: اقشار، نهادها و محیط‌ها هستند که نهادینه‌سازی را ترویج و تسهیل می‌کنند، این عوامل شامل مسئولان و کارگزاران نظام اسلامی، صداوسیما و رسانه‌های عمومی کشور، جامعه نخبگان، معلمان و اساتید حوزه و دانشگاه، ائمه جمعه و جماعات، مدرسان و جامعه مداحان، تشکل‌های دانشجویی، محیط‌های علمی، آموزشی و فرهنگی اجتماعی می‌شوند.

۲) سطح دوم، سیاست‌ها و خط‌مشی‌های نهادینه‌سازی ارزش است. سیاست‌ها به معنای در نظر گرفتن چارچوب، مرزها و اولویت‌ها است، در واقع این سیاست‌ها شامل مؤلفه‌هایی هستند که در فرایند و جریان نهادینه‌سازی نقش بسزایی دارند. این مؤلفه‌های مهم عبارت‌اند از:

مدیریت جهادی، پایداری و تداوم کاری در نهادهای سازی، ایجاد مطالبه عمومی توسط مردم، پرهیز از موازی کاری و کار جزیره‌ای، استفاده از فکر، زبان و عمل، تحقیق فراوان، نوشتن زیاد، کار هنری زیاد و دنبال کردن آرمان و سپس تکرار زیاد (البته تکراری که توأم با تبیین و توضیح باشد).

۳) سطح سوم، راهکارها و یا فرایندهای نهادهای سازی ارزش است. در واقع این سطح اشاره به یک دسته از مؤلفه‌هایی دارد که مستقیماً بر تحقق نهادهای سازی تأثیر می‌گذارد. آمادگی ذهنی و بسیج اذهان مردم، زبان خوش به معنای تبیین منطقی و عالمانه؛ گفتن صحیح، لزوم درست گفتن، به منظور دوری از زیاده‌روی‌های گوناگون، ترویج در میان نخبگان و سپس در میان مردم و افکار عمومی، لزوم برنامه‌ریزی، کار فعال و دائم، استفاده از دستگاه‌ها و امکانات، تبلیغ مناسب و ارائه تصویر درست از حرکت بزرگ و عمومی، و تبیین صحیح تأثیرات موضوع نهادهای سازی، از گام‌های مؤثر و اصلی فرایند نهادهای سازی به‌شمار می‌آیند.

۴) سطح چهارم به پیامدها و اثرات ناشی از نهادهای سازی ارزش‌ها اشاره می‌کند. البته این پیامدها جنبه‌های مثبت نهادهای سازی ارزش‌ها هستند که می‌توانند به عنوان شاخص‌های ارزیابی نهادهای سازی محسوب شوند. به عنوان مثال بنا بر اندیشه مقام معظم رهبری، رسوخ در میان نخبگان، هدایت افکار جامعه، تحقق و عملیاتی شدن خواسته‌ها و تسهیل امور و برطرف شدن مشکلات، جزء پیامدهای مهم نهادهای سازی ارزش‌ها هستند.



شکل (۱) الگوی نهادینه‌سازی ارزش‌ها مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)

۶- بحث و نتیجه‌گیری

«ارزش‌ها» از عناصر بنیادین فرهنگ، به‌منظور تعیین و سازمان‌دهی شیوه‌های عمل، احساس و اندیشه افراد جامعه هستند که در عرصه زندگی اجتماعی، نقش کلیدی دارند. ارزش‌ها در واقع انعکاسی از نیازهای مادی و روانی انسان‌ها و تبلوری از وضعیت ارتباط متقابل و روابط اجتماعی هستند. ارزش‌ها به‌عنوان ابزاری برای حفظ نظم در جامعه به‌شمار می‌آیند و از آنجایی که تغییر در ارزش‌ها به انواع آسیب‌های فردی و اجتماعی منجر می‌شود، پس می‌تواند به‌عنوان هدفی برای آماج حملات دشمنان قرارگیرد تا از طریق آن در نظم عمومی کشور خلل ایجاد کنند. بر این اساس ارائه الگویی مناسب از نهادینه‌سازی ارزش‌ها مبتنی بر بیانات مقام معظم رهبری، می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل مهم و راهبردی کشور برای نهادهای انقلابی به‌عنوان حافظ ارزش‌های نظام، محسوب گردد.

در این تحقیق سعی شد با تأمل در اندیشه‌های مقام معظم رهبری و جستجوی کلیدواژه‌های مرتبط با موضوع نهادینه‌سازی در بیانات ایشان، به تعریف و ارائه الگویی از نهادینه‌سازی دست یابیم. نهادینه‌سازی بر اساس یافته‌های تحقیق به معنای مفهوم فراگیری در یک برهه‌ای از زمان است که از طریق فکر و اندیشه عمومی، خروج افکار از حوزه شخصی و رسیدن به حوزه جمعی، عدم انحصار کار در چند دستگاه دولتی با بازیگران و کنشگران خاصی ایجاد می‌شود و در نهایت با یک بیان مشترک و بازگویی مکرر فکر و اندیشه عملی، رواج پیدا می‌کند. این تعریف در مقایسه با تعاریف مطرح در حوزه نهادینه‌سازی که در ابتدای این تحقیق به چند نمونه از آن اشاره شده است، دارای ویژگی‌های مشخص و متفاوتی است، از جمله:

- در این تعریف، نهادینه‌سازی، مختص به یک برهه خاص از زمان است، یعنی برخلاف تعریف «هومنز» به‌عنوان فرایندی که می‌تواند در اختیار نسل‌های بعدی قرار گیرد، نگرینسته نمی‌شود. در اینجا، نهادینه‌سازی ارزش‌ها، امری است که یک زمان خاصی را شامل می‌شود. - در تعریف این تحقیق، پایه و اساس نهادینه‌سازی، ایجاد فکر و اندیشه عمومی است؛

پس برخلاف تعاریف مرسوم، فقط تکرار فعالیت، اقدام یا کنش مدنظر نیست، بلکه در اینجا به امر نهادینه‌سازی به صورت ریشه‌ای پرداخته می‌شود و به تفکر و اندیشه آدمی که سرچشمه فعالیت و کنش اوست، توجه شده است. مهم‌ترین وظیفه هر انسانی در زندگی تفکر است، تفکر روشنی‌بخش محیط زندگی و کلیدی برای حل مشکلات و رهایی انسان از اسارت و بردگی است، به همین دلیل در منابع اسلامی «تفکر» به‌عنوان بزرگ‌ترین عبادت، معرفی شده است.

- در تعاریف دیگر، نهادینه‌سازی، فرایندی است که در آن ارزش‌ها از طریق عوامل بیرونی به فرد داده و با افکار و اعمال او یکی می‌شوند و این‌گونه استنباط می‌شود که سازوکار اجبار در نهادینه‌سازی صورت می‌گیرد که شخص به‌نوعی ناچار و وادار به پذیرش آن می‌گردد، اما در تعریف برآمده از این تحقیق، سازوکار نهادینه‌سازی، سازوکار شناختی است، زیرا فرایند آن مستلزم شکل‌گیری در حوزه عمومی و خروج افکار و اندیشه‌ها، از حوزه فردی و وارد شدن به حوزه جمعی است. سازوکار شناختی از ثبات بیشتری نسبت به سازوکار اجباری برخوردار است.

- در تعاریف دیگر، به‌منظور نهادینه‌سازی، تأکید بسیاری به «تکرار» شده است که از آن به‌عنوان پدیده روانی «اجبار به تکرار»، استنباط می‌شود. این پدیده، شامل بازآفرینی رویداد و یا قرار دادن خود در شرایطی است که آن رویداد دوباره اتفاق بیافتد، که دو آسیب را می‌تواند منجر می‌شود: اولاً برخی از مردم، اشتباهات خود را در سایه باور به سرنوشت، تکرار می‌کنند، ثانیاً تکرار بدون توضیح، مانع خلاقیت و تفکر عمیق می‌شود. بر اساس تعریف نهادینه‌سازی در این تحقیق، تکرار باید با تبیین و توضیح منطقی و عالمانه همراه باشد تا ثمربخش گردد.

به همین منظور برای برنامه‌ریزی و تحقق امر نهادینه‌سازی ارزش‌ها در جامعه، عوامل و ملزوماتی مورد نیاز است. این عوامل شامل عوامل نهادینه‌ساز، سیاست‌ها و فرایند نهادینه‌سازی است. عوامل نهادینه‌ساز ارزش‌ها، اقشار یا محیط‌هایی هستند که نهادینه‌سازی

ارزش‌ها را ترویج می‌کنند. در کنار این عوامل نهادینه‌ساز، سیاست‌های نهادینه‌سازی قرار دارند که چارچوب و اولویت‌های نهادینه‌سازی ارزش‌ها را شامل می‌شوند. این سیاست‌ها، مسیر حرکت را مشخص می‌کنند تا از هرگونه ابهام و یا کج‌روی پیشگیری شود. در مجموع، عوامل نهادینه‌ساز به‌همراه سیاست‌ها و خط‌مشی نهادینه‌سازی ارزش‌ها، به‌صورت توأمان، به راهکارها و فرایندهای نهادینه‌سازی ارزش‌ها می‌انجامند، یعنی فرایندهایی که به‌طور مستقیم منجر به تحقق نهادینه‌سازی ارزش‌ها در متن جامعه می‌شوند.

نهادینه‌سازی ارزش‌ها نتایج و پیامدهای ارزشمند و مثبتی را در جامعه به‌همراه دارد. با نهادینه‌سازی ارزش‌ها در جامعه، مسئولان و مراکز دولتی در جهت خواست مردم حرکت می‌کنند و موضوع ارزش‌ها در جامعه محقق می‌گردد، ارزش‌هایی که به انسان‌ها قدرت قضاوت و تصمیم‌گیری در موقعیت‌های مختلف می‌دهند. همچنین در بین افراد جامعه، جهت‌گیری فکری مشخصی به سمت ارزش‌ها صورت می‌گیرد، نخبگان و اندیشمندان جامعه به سمت ارزش‌های مهم و اساسی سوق داده می‌شوند. بر مبنای ارزش‌ها، انسان‌ها نیازها و خواسته‌های خود را درکنش متقابل سازمان‌دهی و نظم می‌بخشند، یعنی از این طریق، حرکت و پویایی در جامعه ایجاد می‌شود؛ از یکسو مردم ارزش‌ها را به‌عنوان مطالبه‌ای از مسئولان درخواست می‌کنند و از سوی دیگر، مسئولان و کارگزاران به عمل به مطالبات مردم در قبال ارزش‌ها وادار می‌شوند. زمانی که ارزش‌ها در جامعه محقق می‌گردد، به‌صورت جریانی در بطن جامعه جریان می‌یابد و اهداف افراد جامعه را در زندگی اجتماعی تعیین می‌کند و به یکایک افراد جامعه در راه رسیدن به هدف‌های خودشان، توان و تحرک می‌بخشد. جان کلام اینکه، نهادینه‌سازی ارزش‌ها، در طی سازوکاری اجتماعی، می‌تواند به اعماق احساس، وجدان و لایه‌های شخصیت افراد جامعه نفوذ کند و شیوه‌های عمل، احساس و اندیشه انسانی را رهبری، ساخته‌دهی و نظم بخشد که این امر در نهایت، منجر به تسهیل و پیشروی کارها و برطرف شدن مشکلات جامعه می‌شود.

۷- پیشنهادها

بر اساس نتایج تحقیق و با توجه به الگوی شناسایی شده از نهادینه‌سازی ارزش‌ها، پیشنهادات تحقیقاتی زیر ارائه می‌گردد:

- لازم است به منظور تسهیل و اجرای الگوی نهادینه‌سازی ارزش‌ها، تمامی عوامل نهادینه‌ساز و دستگاه‌های مربوطه، از راهبردهای موجود در الگو استفاده کنند و به صورت نظام‌مند پیش روند.

- به منظور اینکه مدل ارائه‌شده در این تحقیق برای نهادینه‌سازی ارزش‌ها، به مدل عملیاتی‌تر و قابل فهم و دارای مصداق مشخص تبدیل شود، لازم است این مدل عمومی به فراخور مأموریت‌های سازمان‌های مربوطه اختصاصی شود، به عنوان مثال نهادینه‌سازی ارزش‌های وزارت ارشاد، نهادینه‌سازی ارزش‌های نیروی انتظامی.

- الگوی ارائه‌شده در این تحقیق، ناظر به نهادینه‌سازی ارزش‌های واقعی در جامعه است؛ از آنجایی که در دوران کنونی با گسترش وسایل ارتباط جمعی، ضدارزش‌ها به طور ناملموسی در جامعه رسوخ می‌کنند و مردم را در تشخیص ضدارزش‌ها از ارزش‌های واقعی دچار مشکل می‌سازند، لازم است سازوکار نهادینه‌سازی ضدارزش‌ها به منظور پیشگیری و مقابله با ضدارزش‌ها در تحقیقات آتی مورد توجه قرار گیرد.

- پیشنهاد می‌شود در تحقیقات آتی، شاخص‌های سنجش نهادینه‌سازی و اثرسنجی ارزش‌های نهادینه‌شده با توجه به الگوی ارائه‌شده در این تحقیق، به منظور افزایش کارایی، مورد بررسی قرار گیرد.

منابع

- الف) مجموعه بیانات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی)
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۶). دیدار با شرکت‌کنندگان در مسابقات بین‌المللی قرآن کریم، دیدار با کارگران.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۵). در اجتماع زائران و مجاوران حرم رضوی، دیدار با جمعی از دانشجویان، دیدار با رئیس و اعضای مجلس خبرگان رهبری، دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، دیدار با مداحان اهل بیت علیهم‌السلام، دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی، دیدار با اعضای شورای عالی مرکز الگوی اسلامی ایرانی.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۴). دیدار جمعی با دانشجویان، دیدار با رئیس‌جمهور و اعضای هیئت دولت، دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی جمهوری اسلامی، دیدار با اساتید دانشگاه‌ها.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۳). بازدید از نمایشگاه دستاوردهای فناوری نانو، دیدار با جمعی از فرماندهان نظامی و انتظامی.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۲). در تشکیل جلسه سران قوا، در جلسه تبیین سیاست‌های اقتصاد مقاومتی، دیدار با اعضای مجلس خبرگان رهبری، دیدار با نخبگان و برگزیدگان علمی.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۱). دیدار با اعضای شورای عالی مرکز طراحی الگوی اسلامی ایرانی، در اجلاس جهانی اساتید دانشگاه‌های جهان اسلام و بیداری اسلامی، دیدار با فرماندهان و کارکنان نیروی انتظامی.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۹۰). در اجتماع بزرگ مردم کرمانشاه، دیدار با جمعی از اساتید دانشگاه‌ها، دیدار با دانشجویان، دیدار با نخبگان و برگزیدگان علمی، دیدار با مسئولان اجرائی استان کرمانشاه، در سومین نشست اندیشه‌های راهبردی در دانشگاه علوم انتظامی.
 - بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۹). دیدار با فرماندهان ارشد نظامی و انتظامی، در نخستین

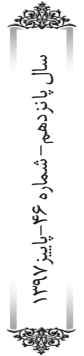
- نشست اندیشه‌های راهبردی با موضوع الگوی اسلامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۸). دیدار با جمعی از طلاب و روحانیون، درباره تاریخچه جنبش دانشجویی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۷). دیدار با اساتید و دانشجویان دانشگاه های استان فارس، دیدار با اساتید و دانشجویان در دانشگاه علم و صنعت.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۶). در هفدهمین دوره دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۴). دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۳). دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی، دیدار با مسئولان عقیدتی، سیاسی نیروی انتظامی، در مراسم دانش‌آموختگی دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی، دیدار با مسئولان سازمان صداوسیما.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۲). دیدار با نخبگان علمی، دیدار با فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۱). دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۸۰). دیدار با مسئولان و روحانیون عقیدتی - سیاسی نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۹). در مراسم فارغ‌التحصیلی جمعی از پرسنل نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۸). دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۶). دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۴). دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۲). در دانشگاه علوم انتظامی.
- بیانات مقام معظم رهبری (۱۳۷۰). دیدار با جمعی از فرماندهان نیروی انتظامی.

(ب) کتب و مقالات علمی

- ایروانی، محمدجواد (۱۳۸۱). درآمدی بر نظریه نهادی، سیاست، تهران: نشر سیاست.
- حاتمی‌نسب، سید حسن و اکبر بهمنی و رضا طالع‌فر و موسی جوانبخت (۱۳۹۱). تحلیل رابطه بین نظام ارزش‌ها و سلامت روانی دانشجویان کارشناسی ارشد. فصلنامه فرهنگ در دانشگاه اسلامی، شماره ۲، صص ۱۲۷-۱۴۲.
- رضایی اردستانی، محمدحسین (۱۳۸۶). پژوهشی در ارزش‌های اجتماعی. فصلنامه مصباح، شماره ۲۰، صص ۳۹-۶۶.
- زاهدی، عبدالرضا و ایوب امرایی و مریم نظریگی (۱۳۸۹). روش قرآن کریم در نهاده‌سازی عفاف و حجاب. فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، شماره ۴۹، صص ۴۹-۱۰۶.
- شایگان، فریبا و حسن مصطفی‌نژاد (۱۳۹۵). نهاده‌سازی انضباط اجتماعی (نظریه‌ها و روش‌ها). تهران: دانشگاه علوم انتظامی و فرماندهی انتظامی تهران بزرگ.
- طالبی، ابوتراب (۱۳۸۵). مفهوم و ویژگی ارزش‌ها. فصلنامه رشد آموزش علوم اجتماعی، شماره ۳، صص ۱۶-۱۹.
- عابدی جعفری، حسن و محمدسعید تسلیمی و ابوالحسن فقیهی و محمدشیرزاده (۱۳۹۰). تحلیل مضمون و شبکه مضامین: روشی ساده و کارآمد برای تبیین الگوهای موجود در داده‌های کیفی. اندیشه مدیریت راهبردی، شماره دوم، صص ۱۵۷-۱۹۸.
- فقیهی، ابوالحسن و آرین قلی‌پور و سیدمحمد مقیمی و ندا محمداسماعیلی (۱۳۹۴). طراحی و اجرای سازوکارهای نهاده‌سازی ارزش‌ها در شرکت‌های هلدینگ. فصلنامه علوم مدیریت ایران، شماره ۲۷، صص ۱-۲۷.
- قلی‌پور، آرین (۱۳۸۶). نقش دولت در نهاده‌سازی حجاب. فصلنامه مطالعات راهبردی زنان، شماره ۳۸، صص ۹-۳۶.
- ----- (۱۳۹۳). جامعه‌شناسی سازمان‌ها. تهران: سمت.
- کریم‌زاده، صادق (۱۳۸۹). سازوکارهای روان‌شناختی فرایند درونی‌سازی ارزش‌های



- اخلاقی. فصلنامه روان‌شناسی و دین، شماره ۲، صص ۵-۲۸.
- گیدنز، آنتونی (۱۳۹۶). جامعه‌شناسی. ترجمه منوچهر صبوری. تهران: نشر نی.
- هچ، ماری جو و ان. ال. کانلیف (۱۳۹۵). نظریه سازمان: مدرن، نمادین - تفسیری و پست مدرن، ترجمه حسن دانایی فرد. تهران: مؤسسه کتاب مهربان نشر.
- هندیانی، عبدالله و موسی قاسملو (۱۳۹۵). نقش ارزش‌ها و هنجارهای ملی و اجتماعی در پیشگیری از تهدید نرم با رویکرد انتظامی. فصلنامه مطالعات راهبردی ناجا، شماره ۲، صص ۹۹-۱۳۰.



Archive of SID